

intentione mali finis sibimet imperare actum ex objecto bonum, et ita tunc actus non est indifferens, sed ex objecto bonus, et malus ex fine: unde quoad hoc non est specialis ratio de pia affectione, seu actu spei: nam si in his actibus hoc admittitur, idem dicendum erit de actibus virtutum moralium, imo et de actu charitatis, saltem quantum ad malitiam venialem ex fine, quæ non repugnat substantiali objecto charitatis, quod si hoc genus imperii, et talis conjunctio bonitatis ex objecto cum malitia ex fine, non admittitur in aliis actibus honestis, non est etiam cur admittatur in actu supernaturali spei, et piæ affectionis, nam est eadem ratio, cum hi etiam actus sint ex objecto honesti: unde quotiescumque aliquis ex humano motivo videtur exercere actum spei, vel fidei, vel revera non exercet actum supernaturalem, vel non elicitur, neque imperatur proprie ex illo motivo, sed solum voluntas complacet in illo actu tanquam in quodam materiali objecto, quod refert ad extrinsecum finem humanum, vel pravum quod non est satis ad denominandum illum actum malum, ut supra dictum est, et ex hoc patet responsio ad reliqua.

SECTIO III.

Utrum detur actus voluntatis indifferens in individuo.

1. *Opinio affirmativa prout ab Scoto.* — *Questio præsens intelligitur.* — Sermo est de indifferentia in bonitate et malitia non in merito gratiæ, aut gloriæ: nam hoc posterius pendet ex principiis de gratia, quæ hic non sunt disputanda. Prima opinio affirmat dari actum humanum in individuo indifferentem; ita Scotus, in secundo, distinct. 41. Quia tamen videtur contradictio in dictis Scoti, advertendum est in doctrina ejus aliud esse, actum voluntatis esse bonum ex objecto, aliud vero esse bonum moraliter: Scotus ergo consequenter docet nullum actum esse in individuo, qui non sit bonus, vel malus ex objecto, quia non potest esse in individuo, quin sit in aliqua specie: sed ille non admittit medium inter illas species: ergo nec potest admittere individuum, quod non sit sub alterutra illarum: addit tamen posse dari in individuo actum ex objecto bonum, qui non habeat alias circumstantias requisitas ad bonitatem moralem, et hunc vocat actum indifferentem: hujusmodi autem actum significat esse posse duplicem. Unus est actus,

qui antecedit habitum, quia teste Aristotele, 2 Ethicorum, cap. quarto, ut actus sit bonus moraliter, necesse est quod fiat bono modo prompte et delectabiliter, quod non habet nisi procedat ab habitu. Sed immerito Scotus vocat hunc actum indifferentem, cum sit ejusdem rationis intrinsece cum posterioribus actibus, et habeat omnes circumstantias requisitas et debitas, nam operari ex habitu licet sit conditio requisita ad melius esse, et ad perfectiorem modum operandi, de quo Aristoteles supra loquitur, non tamen est circumstantia debita ad bonitatem moralem, ut recte D. Thomas, quæst. prima, de Malo, art. quarto, ad septim., et sumitur ex doctrina ejusdem, 1, 2, q. 100, ubi dicit modum virtutis non cadere sub præceptum: quis enim dicat primum contritionis, vel amoris actum esse indifferentem, et non moraliter bonum, quia non procedit ab habitu: unde falsum est etiam quod ibi ad secundum Scotus concedit, hujusmodi actus non generare habitum simpliciter bonitatis, quia si ab his non generatur a nullis aliis generari potest. Alius ergo modus indifferentis actus est, quando non refertur in finem honestum, qui modus etiam est falsus, quando in ipso objecto est honestas, ut ex supra dictis patet.

2. *Opinio aliorum etiam affirmativa in sensu proprio hujus questionis.* — Quando autem in objecto neque est honestas, neque malitia, nec refertur in finem bonum, hoc modo docuit hanc sententiam affirmativam D. Bonaventura, eadem dist., art. primo, quæst. decima tertia, et ibi Gabriel, art. primo, concl. prima, Ocham, in 1, quæst. prima, dist. prima, Almainus, tract. primo Moralium, cap. decimo quarto. Fundamentum est facile ex dictis, nam hujusmodi actus ex objecto indifferens possibilis est; ponatur ergo in rerum natura in aliquo individuo, tunc non est necesse illi extrinsecus adjungi aliquam malitiam. Probatur, quia non ex objecto, ut constat, non ex circumstantiis, tum quia sicut objectum potest esse indifferens, ita circumstantiæ omnes, ut per se notum videtur: tum etiam, quia, ut sæpe dictum est, si circumstantiæ sint objectivæ; illæ respectu actus interioris transeunt in rationem objecti: si vero sint ex parte ipsius actus, illæ, non dant bonitatem, vel malitiam, nisi supposita bonitate, vel malitia ex objecto et fine: non etiam ex fine; primo, quia potest actus in nullum finem extrinsecum referri eo tempore, quo homo nihil tenetur operari propter talem finem: ergo tunc actus non erit malus ex fine, quia nec positive refertur in malum finem.

Quod probatur, quia, absolute loquendo, homo interdum nihil tenetur prorsus operari: ergo etiam si velit operari circa tale objectum indifferens tenetur operari, propter alium finem extrinsecum honestum. Confirmatur, nam interrogo, quis sit iste finis, propter quem debet operari talem actum? aut enim est Deus ipse, et hoc non, nam etiam ipsa honesta opera non tenetur homo semper referre in Deum, ut supra dictum est: ergo multominus indifferentia: vel est alius particularis finis, et nullus talis assignari potest: addit Bonaventura; quod etiam si interdum occurrat hæc obligatio referendi talem actum in finem bonum, carentia illius relationis erit per se quoddam peccatum omissionis, non tamen reddet actum malum, sed relinquet indifferentem, quia ille actus nullo modo imperatur ab illa omissione. Ultimo potest confirmari hæc sententia, nam homo potest aliquid deliberate operari propter indigentiam naturæ, vel ejus commoditatem eo tempore, loco, et modo, quo nihil contra rationem faciat, neque contra aliquam legem prohibentem, sed hic actus ita factus non est malus, quia etiam ratio operandi est sufficiens, et aliunde nihil inordinatum, neque sufficienti aliqua ratione ostendi potest teneri hominem ad operandum semper per aliqua altiori ratione: sed neque etiam est bonus ille actus, ut patet ex dictis in superioribus, quia non tendit in honestum, quatenus honestum est, et quia illa ratio operandi quantum est de se est indifferens ad medioeritatem, et excessum: ergo talis actus erit indifferens.

3. *Secunda opinio juxta prædictum sensum.* — Secunda opinio præcipua est non dari actum humanum indifferentem in individuo. Hanc tenet divus Thomas 1, 2, q. 18, art. 9, et quæst. 2, de Malo, art. 2, et in 1, dist. 1, quæst. 3, ad 3, et in 2, dist. 40, art. 5, et ibi Albertus, art. 4, Richardus, art. 2, quæst. 3, Durandus, quæst. 1, Capreolus, quæst. 1, inclinatur; Ægidius, quæst. 2, art. 3, Gregorius, d. 41, quæst. 1, art. 1, Major, quæst. 2. Fundamentum potissimum hujus sententiæ esse videtur, quia actus specie sua indifferens si ita in individuo fiat absque alia bonitate adjuncta, hoc ipso est actus otiosus: actus autem otiosus malus est, ut colligitur ex Matth. 12: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*: et quoniam hoc testimonium, videtur esse potissimum hujus materia fundamentum, diligentius tractandum est.

4. *Tractatur locus Matthæi 12 de verbo*

otioso primo an sit malum. — *Resolvitur esse malum.* — Primum enim circa illud inquiri potest, an ex eo satis colligatur verbum otiosum, ut sic, esse malum, et ratio dubii esse potest, quia Christus Dominus; neque id aperte dixit, neque esse dignum pœna, sed solum dixit homines de illo reddituros esse rationem in die Judicii: reddere autem rationem, non est puniri propter illud, sed solum est in judicium deferri et examinari quale sit, sicut alibi ait Paulus: *Obedite præpositis vestris, ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*, ad Hebræos 13, ubi *rationem reddere* non est puniri, sicut etiam Luca ibi dicitur: *Redde rationem villicationis tuæ*: ergo licet sit reddenda ratio verbi otiosi, non sequitur judicandum esse dignum pœna, sed satis erit si judicetur inutile, et indignum præmio. Nihilominus dicendum est verbum otiosum, absolute loquendo, esse malum, et dignum pœna: hic est communis sensus totius Ecclesiæ et Sanctorum omnium, adeo ut nullus timoratus dubitet se accusare de verbis otiosis, omnesque existiment esse sufficientem et indubitam materiam confessionis, et in hunc sensum accipiunt verba Christi expositores Matthæi, præsertim Hieronymus, et Hilarius, cap. 12, Beda et Anselmus, Chrysostomus, hom. 43, quem sequuntur Euthymius et Theophylactus, idem sumitur ex Hieronymo, epistola 1, circa finem, et clarius supra, ad Ephes. 4, in cap. *Quoties*, 22, q. 5, Irenæus 4, contra Hæreses, cap. 31. Confert illa verba Christi cum illis: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam*, etc. Et dicit utraque esse dicta ad augendum timorem in lege gratiæ. Idem significat Nazianzenus, oratione prima, dicens, *optimum esse, qui Dei metu præditus, ne verbum quidem otiosum emisit*. Ubi Elias Cretensis id latius docet; idem Ambrosius 1, *Officiorum*, cap. 1 et 2, et super ad Ephes. 5, diserte explicat verbum otiosum esse puniendum. Unde Isidorus in norma vivendi, cap. 6, ex hoc loco probat verbum otiosum esse malum, et Tertullianus, lib. de Patientia, cap. 4, ex eodem loco colligit ex verbis otiosis manere in nobis aliquem reatum, et Cæsarius, hom. 30, *rationem reddere* exponit, id est, luere pœnas: unde ita concludit, *si extra Ecclesiam occupari otiosis sermonibus malum est, quanto magis in Ecclesia*. Similia habet Petrus Damianus, sermone 2, de *Vitio linguæ*: Basilius, in Breviorib., quæst. 23, et in Regulis majoribus, regula 25, cap. 2, et latius Gregorius, 3 part., *Pastoralis admonitione* 15, et 7, *Moralium*,

cap. 18, alias 25, et homilia 6, in Evangelium, circa finem, Bernardus, sermone de triplici Custodia, manus, linguæ, et cordis: et quod ad Christi verba pertinet, ratio esse potest, quia illa verba dixit ad incutiendum hominibus timorem, et exaggerandam severitatem divini iudicii: ergo sensus illorum verborum est, ita homines reddituros rationem otiosi verbi, ut si nullam aliam excusationem, vel rationabilem causam habeant, pro illo puniendi sunt, alioquin verba Christi nullum fere pondus, aut energiam haberent, neque aliquem metum inferrent, cum tamen illo singulari exemplo voluerit Christus ostendere, quam sint graviter puniendi homines pro verbis pravioribus.

5. *Secundo quid sit verbum otiosum.* — *Resolvitur quid sit.* — Ut autem ex re ipsa ratio reddatur, secundo inquirendum est, quid nomine *verbi otiosi* intelligatur: nam Chrysostomus, quem alii Græci imitantur, inter verba otiosa numerat mendacia, calumnias, etc. Sed quamvis hæc et similia verba generali modo possint dici otiosa, quia habent inutilitatem verbi otiosi: tamen juxta mentem Christi Domini, *otiosum verbum* distinguitur ab omni alio, quod habet specialem malitiam injustitiæ, falsitatis, etc., et in genere peccatorum, quæ in verbo consistunt habent minimam malitiam, nam si hic non est proprius sensus, neque aliquid determinatum per illa verba designaret, neque recte colligeret a fortiori, si verbum, quod minimam, vel etiam iudicio humano nullam videtur habere malitiam, divino iudicio puniendum est, multo magis verba blasphemiarum. Unde cæteri Patres, quod Chrysostomus non excludit, sed etiam admittit, per *verbum otiosum* intelligunt verbum inutile, quod nequaquam ædificat audientes, et sine utilitate audientis, et dicentis dicitur; ait Hieronymus, seu quod *ad propositum in Domino usum non facit*, ait Basilius aut quod *ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret*, ait Gregorius aut denique quod *nullam rationabilem causam habet*, ait Bernardus qui rationem hujus indicans subdit: *Nemo vestrum fratres pauci æstimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis.* Quasi dicat, vel hoc titulo verbum otiosum esse malum, quia per illud inutiliter tempus consumitur, et enim si pecuniam conferre inutiliter, et sine causa rationabili malum est, et ad vitium prodigalitati pertinet, quanto magis tempus inutiliter perdere, et verba quæ tantum rectæ rationi deservire debent: denique ratio hujus

malitiæ videtur, quia in hujusmodi verbis nullus est finis, nulla ratio loquendi digna homine, qui in omnibus recta ratione gubernari debet.

6. *An non sola verba, sed opera possint esse otiosa.* — Tertio inquire potest, an sit eadem ratio de operibus, quæ de verbis otiosis, quidam enim antiqui scholastici, ut D. Thomas et Bonaventura referunt, dixerunt verbum otiosum esse pravum non tamen opera, et assignabant duplicem causam. Prima est, quia verbum ex se est instrumentum ad finem ordinatum, scilicet mentis manifestationem, et ideo hoc ipso quod caret fine, otiosum est et pravum, opus vero non est necessarium propter finem, sed propter se. Secunda ratio, quia locutio est actio magis rationalis, quam aliæ actiones externæ, maxime enim proprie convenit homini quatenus rationalis est, et ideo magis requirit finem rationi consentaneum, quam aliæ actiones, quæ quodammodo animales dici possunt, ut ambulare, etc. Sed hæc sententia, ut iidem Sancti docuerunt, improbabilis est, et contra omnem rationem, nam, ut recte dicit Hieronymus, in psalmo decimo sexto: *Si de verbis otiosis redditur ratio, quanto magis de operibus*, qualia sunt vel inutilis usus temporis, vel consumptio, vel modus operandi indignus homine utente ratione. Rationes autem differentiarum adductæ, sunt nullius momenti, nam in prima est æquivocatio, verbum enim ordinatur ad aliud, ut signum ad signatum, quo usu non privatur verbum, etiamsi otiosum sit, nam etiam per illud explicat hominem suam, præsertim si in locutione sit veritas, ut supponimus: aliud vero est totam hanc locutionem, et mentis expressionem ordinari ad bonum et honestum finem, quod non debetur locutioni, ut locutio est, sed ut actio humana est. Unde quoad hoc est eadem ratio in qualibet alia humana actione, unde quælibet alia actio ut humana est, est rationalis, et ideo non minus requirit finem honestum, quam locutio, præsertim, quia magis rationalis est cogitatio ipsa, quam locutio: ergo si locutio otiosa mala est, etiam cogitatio otiosa mala erit: ergo et opus otiosum, quod oriri non potest nisi ex cogitatione.

7. *Ratio pro sententia posita num. 3.* — Ex his ergo concluditur ratio pro sententia divi Thomæ: nam opus indifferens secundum speciem, si hoc modo, et secundum hanc rationem præcise sumatur in individuo, hoc ipso est otiosum: ergo est malum: ergo nunquam potest dari actus indifferens in individuo. Pro-

batur ultima consequentia, quia si manet cum sola indifferentia specifica, hoc ipso malum est, ut ostendimus: si autem additur aliquis finis, quo tollatur otiositas operis, jam erit opus bonum et honestum.

8. *Obiectio contra proxime resoluta.* — Sed instabis contra hanc resolutionem, nam inter opus otiosum (et idem est de verbo) et honestum, videtur esse posse medium, nam ut opus non sit otiosum, satis est, quod in aliquam naturæ commoditatem ordinetur, id est, adjuvandam naturæ infirmitatem, vel supplendam necessitatem: et tamen hoc non sufficit, ut opus sit honestum: ergo tale opus erit indifferens, quia neque est malum cum non sit otiosum, neque etiam est opus virtutis, cum non tendat in honestum, ut sic. Unde Aristoteles 3, Ethicorum, cap. 8, distinguit varios modos fortitudinis, qui applicari possunt ad quamcumque virtutem, et dicit aggredi periculum propter appetitum honoris, aut propter timorem infamiæ, aut alterius periculi, vel incommoditatis temporalis, aut ob iram excitatam ex vulnere accepto, aut ob spem conceptam superandi aliud, aut propter aliud simile motivum, non esse virtutis actum, neque qui sic operantur, dicendos esse fortes, sed pugnares, quia non ob honestatem agunt, nec ut ratio præcipit, sed ob ipsum affectum: et Augustinus 2, de sermone Domini in monte, capite trigesimo quarto, et trigesimo quinto, dicit non satis esse ad rectitudinem actionis, quod fiat propter hujus vitæ necessitatem sublevandam, et D. Bernardus, sermone trigesimo sexto, in Cantica, agens de appetitu scientiæ, qui per se videtur maxime conveniens, habet illam celebrem sententiam, *sunt qui scire volunt eo tantum fine, ut sciant, et turpis curiositas est: alii vero ut sciantur, et turpis vanitas est: alii ut pecunias et honores obtineant, et turpis questus est: alii, ut ædificent, et charitas est: alii, ut ædificentur et prudentia est.* D. Thomas, etiam 2, 2, quæst. 167, art. 1, dicit appetitum scientiæ creaturarum, non referendo illum ad debitum finem cognitionis Dei, non esse honestum, secutus Augustinum, lib. de vera Religione, cap. 29, ubi dicit hoc esse scire frustra et inaniter, esseque vanum, et perituram curiositatem. Confirmatur a posteriori, quia si hoc satis esset ad honestatem operis, etiam in specie nullum daretur opus indifferens, quia nullus actus est, qui non sit propter aliquam naturæ commoditatem in specie sua. Dices aliquem esse posse propter solam delectationem. Sed contra: nam ipsamet

delectatio est quædam naturæ commoditas, ideoque amatur, quia naturæ conveniens iudicatur; ergo operari propter delectationem, seclusa omni alia malitia, et prohibitione, non est malum, quod est plane falsum, nam etiam actus conjugalis, qui per se honestus est, si propter solam delectationem fiat, est peccatum veniale ex sententia Augustini et theologorum omnium. Confirmatur, quia alias nullum esset verbum, nullumve opus otiosum, quia nullum est, quod non fiat saltem propter delectationem, vel aliquam naturæ commoditatem.

9. *Quorundam responsio ad propositam objectionem.* — Ad hanc difficultatem quidem respondet operari propter naturæ commodum ut sic, non esse malum, neque indifferens, sed bonum, et ita non posse reperiri medium inter bonum et malum in individuo, quod videtur posse sumi ex D. Thoma, in 2, dist. 40, a. 5, et idem Vega, 6, in Tridentinum, cap. 25, ubi addit hoc opus esse bonum, non tamen laudabile: quod non est consequenter dictum, quia laudabilitas est passio consequens virtutem, ut dicitur 1, 2, quæstione 25, fieri ergo potest, ut tale opus minus laudabile sit, quam si ex altiori motivo fieret, tamen si absolute bonum est et honestum, ea ratione laudabile esse necesse est. Tamen hæc sententia nisi limitetur, videtur repugnare prædictis Sanctorum testimoniis: addendum ergo est duobus modis posse hominem operari propter sublevandam necessitatem naturæ vel aliam corporis commoditatem, primo considerando solum humanam naturam, ut animale, alio modo considerando illam etiam, ut rationalem, quod fit quando ad operandum propter commoditatem naturæ adhibet homo rationis regulam, et iudicat illam commoditatem sibi esse convenientem etiam, ut ratione regulatam: prior ergo modus operandi non sufficit ad honestatem actionis, neque excusat hominem ab omni malitia et negligentia, quia tenetur semper operari, ut homo, et consequenter regulam rationis adhibere: alioqui ex vi sui modo operandi non poterit tenere medium in actionibus suis: si autem operetur secundo modo, id satis est ad honestatem actionis, atque ita fit, ut nullum sit medium in individuo inter actionem honestam et pravam, seu otiosam, aut temere, et irrationabili modo factam: nullum ergo erit opus indifferens in individuo.

10. *Approbatum simpliciter num. 3, posita sententia.* — Inter has opiniones hæc posterior D. Thomæ est per se, ac simpliciter loquendo, probabilior dictisque Sanctorum, et sacræ

Scripturæ conformior, ut satis constat ex his, quæ secundo loco adduximus. Unde constat, si divisio illa actus humani in bonum et malum non intelligatur de bonitate, et malitia specifica, et ex objecto, sed absolute de bono et malo ex quocumque capite, et quovis modo sive accidentali, sive essentiali, sic divisionem esse adæquatam, nullumque reperiri actum humanum, qui non sub altero illorum membrorum comprehendatur, nam licet detur actus ex objecto indifferens, ille semper ex alio capite, aut bonus, aut malus existit. Addendum vero est hoc intelligendum esse de actu humano, ut humanus est, et deliberatus, non quacumque ratione, sed sub ratione turpis, vel honesti, ita ut in potestate libertatis voluntatis sit de illo sub hac ratione deliberare: nam si fortasse dum homo operatur naturaliter non advertat, neque consideret de fine honesto, nec de obligatione referendi suum actum in talem finem excusari facile poterit ab ea malitia, quæ est in actu indifferente otiose facto, ut ex D. Thomæ 1, 2, quæst. 18, articulo nono, et Cajetano ibidem sumi potest, et tunc actus in re ipsa erit carens bonitate et malitia, et ea ratione dici poterit indifferens: tamen ut sic, vere non est actus humano modo factus: supponimus enim talem inadvertentiam esse omnino involuntariam. Est etiam hoc per se intelligendum, nam per accidens, interveniente scilicet ignorantia, nihil vetat posse reperiri actum in individuo absque bonitate et malitia, ut si quis iudicet contrariam opinionem esse probabilem, et juxta illam formet dictamen practicum sibi non esse malum hic et nunc ita operari, actus carebit malitia ratione ignorantie, et aliunde non habebit bonitatem, quia neque est in objecto, neque in fine, neque operans illam intendit: tamen hujusmodi actus etiam reduci potest ad actum non humanum sub ea ratione, qua ab ignorantia procedit, et hoc modo exposita D. Thomæ sententia facilis est, et ad praxim etiam facile potest applicari; argumenta vero in contrarium n. 2, ex dictis facile possunt expediri.

DISPUTATIO X.

DE BONITATE ET MALITIA FORMALI EXTERIORUM ACTUUM HUMANORUM.

1. *Consulatur pro hac questione auctor, lib. 12, de Gratia, cap. 6.* — Actus exteriores hic dicuntur omnes, qui non sunt elicti a voluntate, sed solum imperati, unde comprehen-

duntur etiam sub hoc articulo actus appetitus sensitivi, et actus etiam intellectus, dummodo humani sint, saltem per denominationem actus voluntatis: nam alioqui non erunt capaces bonitatis et malitiæ; actus autem quidam voluntatis, qui ab aliis actibus ejusdem voluntatis imperati sunt, quamvis sub ea ratione possint dici exteriores, ut supra, disp. 5, cum Cajetano diximus: tamen in præsentis disputatione excluduntur, quia et tales actus simpliciter sunt interiores et elicti, et quia de illis saltem multa dicta sunt: quamvis etiam ea, quæ dicemus, facile possint ad illos accommodari: non distinguimus autem in præsentis tractatum de bonitate et de malitia, neque singula capita, seu principia earum, quia suppositis jam dictis res est facillima, et brevissime expediri potest.

SECTIO I.

Utrum actus exterior sit bonus, vel malus solum per denominationem ab interiori, ideoque nullam ei addat bonitatem vel malitiam.

1. *Prima opinio.* — Omissis sententiis supra, disp. 3, sect. 2, refutatis eorum, qui dicebant totam bonitatem, vel malitiam esse in actu exteriori, et ab illa interiorem denominari: est alia opinio Scoti, quodlibet 18, art. 3, qui licet concedat formalem bonitatem primario esse in actu interiori, addit tamen aliqua ex parte etiam esse in exteriori, qui per se consideratus aliquid addit bonitatis, et malitiæ ipsi interiori, quod videtur prius sensisse Alensis, 4 part., quæst. 77, membr. 3, art. 5, et uterque citat Augustinum, de Trinitate, c. 5, dicentem: *Mala voluntate quisque miser efficitur sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur*: non enim aliquis potest dici miserior propter majorem pœnam, quia hæc non est major, nisi sit major culpa: ille igitur, qui exequitur voluntatem pravam, miserior dicitur, quia magis peccat, et tamen illa executio tantum addit exteriorem actum interiori voluntati: est ergo in illo nova et specialis malitia. Ratio autem Scoti est, quia in ipso actu exteriori per se sumpto sunt propria principia bonitatis et malitiæ, id est, proprium objectum propriæque circumstantiæ, quas ratione sui requirit secundum rectam rationem: unde ex se habet conformitatem et difformitatem propriam cum ratione recta, et per se præcipitur, vel prohibetur: est ergo per se capax propriæ bonitatis et malitiæ. Probatur

consequentia; quia ubi sunt sufficientia principia, est etiam proprius effectus, præsertim cum nihil fit, quod impedire possit. Nam si quid obstaret, maxime esset quod actus exterior pendet ab interiori, et non est liber nisi per illum: sed hoc nihil obstare videtur, quia illa dependentia actus exterioris ab interiori est a principio efficiente, seu applicante; quamvis autem unus actus ab alio manet, potest habere in se formaliter proprietates sibi ex principiis suis extrinsecis convenientes, sicut etiam electio manat ab intentione, et ab illa habet totam libertatem suam, præsertim quando medium est unicum, et nihilominus est capax suæ bonitatis et malitiæ: imo ipsemet actus interior est liber per denominationem a potentia, a qua effective manat, ut supra dictum est, et hoc non obstat quominus ex propriis principiis habeat bonitatem, vel malitiam formalem.

2. *Secunda opinio.* — Secunda sententia esse potest, in actu quidem exteriori esse intrinsece bonitatem et malitiam, non tamen distinctam a bonitate et malitia actus interioris, sed in utroque esse unam et eandem, quia, licet actus interior et exterior physice distincti sint, tamen componunt unum, quod est adæquatam subjectum illius bonitatis: in formis autem accidentalibus non repugnat eandem formam esse in diversis subjectis partialibus componentibus unum, sicut est in figura domus, et forma numeri, quæ opinio tribuitur Bonaventuræ loco infra citando.

3. *Tertia opinio.* — Tertia opinio distinguit inter bonitatem et malitiam, ita ut bonitas sit tantum in actu interiori, in exteriori vero tantum per denominationem extrinsecam; malitia autem fit intrinsece, et formaliter etiam in actu exteriori: et ratio differentiæ reddi potest ex alia supra posita inter actum bonum et malum, nam ut actus sit formaliter bonus; debet tendere in objectum honestum, qua honestum est, quod non potest convenire actui exteriori: ut autem sit malus, non oportet ut tendat in objectum turpe, quatenus tale est, sed satis est, quod versetur circa objectum, vel materiam rationi contrariam, quod potest convenire actui exteriori, et ideo est capax propriæ malitiæ, licet non propriæ bonitatis, quod potest confirmari illo argumento a posteriori, quia alias non oportet exteriorem actum, confiteri, si non habet distinctam malitiam, et culpam præter interiorem.

4. *Quarta opinio.* — Quarta opinio aliter distinguit ex parte actuum externorum, nam

in his, quæ sunt omnino externi, ut in actionibus potentiæ executivæ, dicunt nullam esse intrinsece bonitatem, vel malitiam propter ea, quæ statim dicemus, in actibus vero aliquo modo internis, quamvis a voluntate imperatis non elictis, ut sunt actus intellectus, vel appetitus sensitivi, dicunt esse proprie intrinsecam malitiam formalem: ita Medina, 1, 2, quæst. 20, art. 3, quia peccato hæresis, prout est in intellectu, est propria malitia, similiter in delectatione morosa prout est in appetitu sensitivo; et potest confirmari, quia etiamsi voluntas nullum actum positivum eliciat, delectatio morosa cognita, prævisa, ac permissa est mala, et non per denominationem ab actu voluntatis, quia nullus est; ergo quia in se formaliter habet propriam malitiam.

5. *Prima assertio.* — Dicendum primo formalem bonitatem actionis humanæ solum esse intrinsece in interiori actu voluntatis, in exterioribus vero solum esse per denominationem tantum extrinsecam: hæc est sententia divi Thomæ 2, 2, quæst. 20, præsertim art. 3, et 3, cont. Gent., c. 9, de Malo, a. 3, et communis in 2, dist. 42, ubi Durandus, q. 1, Gabriel, a. 1, notabili 2, et a. 2, conclus. 1, Richardus, q. 1, q. ... Bonaventura, art. 1, q. 1, nam licet dicat actum humanum ex interiori et exteriori compositum, esse unum subjectum adæquatam bonitatis, tamen loquitur de subjecto denominationis, non inhæsionis, nam intrinsece plane sentit illam bonitatem esse in solo actu interiori, imo Scotus ibi ad secundam et quartam quæstionem eandem sententiam significat, dicens bonitatem esse formaliter in voluntate, materialiter vero in actu externo: idem late Almainus, tract. 3, Moralium, c. 18, Ockham, in 3, q. 10, dub. 3, et quodlibet. 1, q. 20, et quodlib. 5, q. 14.

6. Fundamentum præcipuum est illud supra insinuatam, quod ille actus humanus est formaliter bonus et ratione sui, qui formaliter tendit in objectum honestum, quatenus honestum est, nam hoc est quod bonum facit operantem, et a quo pendet tota virtus, et rectitudo ejus: sed hoc convenit actui voluntatis tantum, et non actionibus externis, ergo. Unde confirmatur, quia ipsimet actus voluntatis, si non tendant in objectum honestum ut sic, non sunt formaliter boni, sed ad summum indifferentes; quod si imperentur ab alio actu bono, efficiuntur boni ab alio actu imperante, per denominationem extrinsecam, ut supra dictum est: ergo multo magis idem accidet in actibus omnino externis. Unde confirmatur secundo,